

Kapitán žen. Václav Deyl:

Pasivní obrana proti tankům.

Při probírání různých možností OPÚV. přijdeme k názoru, že možná bude nutno zavést některé odchylky a změny od dosavadního ustáleného způsobu organisování obrany. Zde by bylo na místě citovat Fullera, který tvrdí, že nesmíme uznat nic za pevně stanovené a musíme si uvědomovat, že se okolnosti ve válce neustále mění a že se proto také musí měnit organisace, administrace, strategie i taktika. Lpění na dogmatech zničilo více armád a ztratilo více bitev a životů ve válce než kterákoliv jiná příčina.

Není mým úmyslem otrásat ustálenými zásadami, podle nichž většinou pracujeme. Chci se jen zmínit o některých dalších možnostech.

I. Volba obranného postavení.

Chceme-li se podívat na obranu proti útočné vozbě s hlediska ženijního, musíme začít volbou hlavního postavení, třebaže to není otázka čistě ženijní. Přizpůsobí-li se taktika útoku možnostem tanků (t. j. otázce technické), není nelogické očekávat, že se i taktika obrany může přizpůsobit technické otázce.

Základem dnešní naší obrany je souvislá palebná přehrada a důsledek toho je, že vyhledáváme pro obranné postavení takový terén, v němž se tato přehrada dá co nejdokonaleji umístit. Je to tedy téměř vždy na svazích odvrácených.

Je nesporné, že takovéto postavení má své velké výhody, ale nemůžeme říci, že by bylo prosto všech nevýhod. Je-li toto postavení nejvhodnější, co se týká obrany proti tankům, není tak docela jisté. Naopak v době, dokud pěchota není vybavena dostatečným množstvím protitankových zbraní, zdá se, že toto postavení spíše skýtá výhody útočícím tankům než obránci.

Abyste vynikly jasněji některé rozdíly různých obranných postavení, pokusme se seřadit výhody a nevýhody s hlediska tankového útoku (ovšem s uvědoměním si toho, že celá otázka je řešena z velké části theoreticky, neboť pro praktické řešení není dost podkladů):

I. Obranné postavení na svahu odvráceném (typ obrany u nás nejčastěji praktikovaný).

V ý h o d y: Nepřátelské tanky jsou dlouho v účinné palbě obránců. Ne však déle, než projedou 1500—2000 m, t. j. na účinný dostřel protitankových zbraní. Uvažme však, že protitankové zbraně nemohou být jen v prvním sledu, že budou rozmístěny do hloubky, tudíž, že se účinná vzdálenost před předním okrajem pásma hlavního odporu o hodně sníží. Vezmeme-li dále v úvahu počet protitankových zbraní u praporu a možnost, že některé budou vyřaděny dělovou palbou útočníka, snižuje se uvedená výhoda ještě více. Účinek nepřímé palby dělové nebude také zvlášť vydatný.

N e v ý h o d y: Nepřítel si může dobře prohlédnout z pozemních pozorovatelů systém naší obrany, velitelé tankových jednotek se mohou nazpaměť v terénu naučit znát cestu, kterou pojedou. Snad nás nepřítel nepřekvapí svým tankovým útokem (poněvadž máme dobré možnosti pro pozorování přísunu útočnickových tanků), ale skoro jistě nebude nepřítel ničím překvapen v našem obranném systému.

Nepřítel může dobře své tanky podporovat dělostřelectvem, to je, podle vlastního pozorování dělostřeleckého zahájit palbu na protitankové zbraně, které se při útoku objeví.

Dodatečné technické práce v předpolí při několikanásobném ustálení fronty, zejména ovšem budování tankových překážek, jsou poměrně obtížné, zdlouhavé a mají za následek velké ztráty.

II. Obranné postavení na svahu přivráceném.

V ý h o d y: Nepřítel nemůže provést začasť tak dobrý průzkum tankovými veliteli pro tankový útok a také nemůže tak dobře podporovat své tanky dělostřelectvem. I když totiž má trvale hřbet před naším hlavním postavením, musí mít všechny pozorovatelné v prvním sledu a jejich pozorovací možnosti jsou ovšem značně pod vlivem této okolnosti.

Protitankových zbraní s kratším účinným dostřelem (velkých kulometů a protitankových pušek) může být i v tomto případě dobře využito.

Nevýhody: Nepřátelské tanky nejsou tak dlouho v účinné palbě dělové a v palbě protitankových děl.

Nepřítel může obránce svým útokem tanků snadněji překvapit než při obranném postavení na odvráceném svahu.

III. Obranné postavení uvnitř lesů a v osadách.

Výhody: Čelní útok nepřátelských tanků na osadu má vždy velkou naději na ztroskotání, útok tanků v lese je namnoze nemožný. S hlediska obrany proti tankům jest obranné postavení uvnitř hustého, vzrostlého lesa velmi výhodné.¹⁾

Nevýhody: Menší osady a menší lesíky se jednak dají snadno umlčovat dělovou palbou, jednak snadno obchvátit. Ale i při větších osadách a lesích zůstává obranné postavení mezi lesy a osadami citlivé pro tankový útok a tím je prolomena zásada o pevnosti obrany uvnitř lesů a osad. Přes to však má to tu výhodu, že můžeme protitankové zbraně odebrat jednotkám uvnitř lesa a zesílit jimi obranu ve volném terénu.

IV. Obranné postavení v nepřehledném, rozrytém terénu.

Výhody: Nepřátelský tankový průzkum a dělostřelecká podpora útočících tanků (která vlastně dosud je z převážné většiny prováděna přímým pozorováním dělostřelectva) je velice obtížná, ne-li nemožná. Vlastních protitankových zbraní s menším účinným dostřelem se může většinou dobře využít. Nepřátelské tanky se mohou sice v různých terénech zářezech krýt, ale jejich útok je tříštěn a jednotlivé tanky ztrácejí snadno orientaci a nikdy nevědí, odkud budou s překvapením napadeny. Nevýhody útočníka vyplývají nejlépe z toho, že volíme-li dnes sami tankový útok, vyhýbáme se podobnému terénu, kde to je jen možné (srovnej názor mjr. gšt. Papouška VR. čís. 2/1936 — že pro útok tanků nutno pečlivě volit terén, vzhledem na nejlepší podmínky pro činnost tanků, aby se nestaly bezmocnými vozidly).²⁾ Zdá se tedy logickým, že pro obranné postavení volíme takový terén, který bychom nikdy nevolili pro útok tanků.

Nevýhody: Palebnou překradu jsme skoro ztratili, a pokud ji máme, je děravá a roztrhaná až běda. Nepřítel, který nepoužije tanků, se může svou pěchotou dostat různými skryty až k našemu postavení. Nezapomeňme však, že ani v normálním útoku nevolíme podobný terén pro šíře založenou akci, neboť nedává dobré možnosti pro spolupráci zbraní. Je to terén, který se dobře hodí pro místní přepady! Proto také musíme počítat s tím, že některá část obranného postavení bude někdy ztracena. Bude-li nepřítel v tomto terénu útočit na rozsáhlejší frontě, bude to za jisté těžký podnik nepřátelské pěchoty, které bude selhávat výpomoc

¹⁾ Pásmo hlavního odporu je při tom nejlépe volit na okraji lesa (osad), nikoli hlouběji uvnitř lesa. Viz o tom obšírný článek v polské pěchotní revui z listopadu 1934: Kpt. dypl. J. Kirchmayer: „Poglądy na wykorzystanie lasu w obronie stałej.“ O tomto článku bude referováno jindy. Pozn. red.

²⁾ Mjr. gšt. Papoušek uvádí ve svém článku, že většina tankových útoků, až téměř do konce r. 1917, byla vedena v terénu pro tanky velmi nepříznivém, což s jinými okolnostmi (malé množství tanků na široké frontě a j.) bylo příčinou neúspěchu. Pozn. red.

všech ostatních zbraní. Nepřátelská pěchota se bude pravděpodobně stavovat do skrytů a tam může účinně zasahovat naše dělostřelectvo a ostatní zbraně jen se strmou drahou střely. Získá-li nepřítel část našeho obranného postavení, máme vždy možnost připravenými protiútoky z překvapujících směrů dobýt postavení nazpět.

Závěr: Při vyhledávání obranného postavení jsme se řídili až dosud možnostmi vlastní palebné překrady. Pro tu vyhovuje terén v předpolí plochý a odkrytý, bez velkých zářezů a skrytů. Aletentoteren je výhodný pro použití útočné vozby, neboť palebná přehráda z normálních zbraní nedělá tankům velké starosti. Proto, dokud nebude mít pěchota skutečně dostatečné množství protitankových zbraní, budeme nuceni hledat obranné postavení v terénu nepřehledném, rozrytém, zalesněném a pokrytém hojnými osadami.

Kdybychom postupovali podle této úvahy, stalo by se často, že protitankových děl organicky přidělených a rozdělených stejnoměrně jednotkám nebude dobře využito. Jednotky v lese nebo v rozrytém terénu jich budou potřebovat méně a naopak u jednotek ve volném terénu jich nebude nikdy dost. Proto by tato děla mohla být sice přidělena pěším jednotkám pro přesuny a útočné akce, ale v obraně by snad bylo výhodnější, kdyby jimi disponoval velitel vyšší jednotky. Naopak protitankové zbraně s kratším účinným dostřelem (velké kulomety a protitankové pušky) by měly zůstat trvale u pěších jednotek, neboť může jich být dobře využito v každém terénu.

II. Protitankové překážky.

Protitankové překážky jsou:

- a) minová pole,
- b) tankové pasti,
- c) umělé terénní stupně, zářezy a široké zákopy,
- d) překážky ze zatlučených pilot, kolů, kolejnic, železných nosníků a betonových sloupů,
- e) záseky,
- f) chemické bojové prostředky,
- g) zavodnění nebo zbahnění terénu.

Nebudu zde uvádět popis jednotlivých druhů překážek, poněvadž byl podán jinde (viz na příklad přehlednou studii pplk. ing. dr. Hájka — VR. čís. 11/1934). Spíše mně jde o posouzení těchto překážek a o vyvození důsledků.

Sestavíme-li si tyto překážky podle důležitosti a významu, byl by asi jejich obrácený pořad tento:

Zavodnění a zbahnění terénu. Bažinatých prostorů a přirozených močálů máme v republice poměrně malé procento. To je také důvod, proč uvádím tuto překážku jako nejméně významnou. Jinak je to sama o sobě překážka znamenitá, ale což je to platné, když ji nemůžeme použít. Umělé vzdmutí potoků a říček je poměrně málo ekonomické, poněvadž jakýkoliv jez anebo hráz může nepřítel snadno odstranit (vlastními tanky, dělovou palbou a p.) a tím překážka zmizí.

Chemické bojové prostředky nevykazují, pokud je dosud známo, zvláštních účinků na činnost útočných vozidel. Posádka tanku bude spíše méně trpět nežli pěchota (zvláště u plynů trvalých s účinkem zpožděným). Použití kouře a umělé mlhy má velké nevýhody nejen pro útočníka, ale i pro obránce. Kromě toho jsou všechny chemické bojové prostředky hodnoty značně pomíjivé, takže je nemůžeme dosud dobře zařadit jako zvláště vhodné pasivní prostředky OPÚV.

Záseků se dá s výhodou použít jen v řídkých lesích. V hustých lesích nemají významu (kromě na průsecích), poněvadž tam tanky stejně nemohou. Je však pravděpodobné, že tanky nebudou příliš vyhledávat k svému boji lesy, neboť tam mohou být snadno překvapeny a na krátkou vzdálenost snadno palbou vyřaděny z boje. Útočná vozba může dobře využít řídkých lesů k přiblížení jen tehdy, má-li zjištěno, že les je neobsazen. A v tomto případě budou mít záseky jen význam zpožďující, poněvadž nemohou být hlídány palbou. Vidíme tudíž, že ani záseky nemohou být nějakým ze základních prvků obrany proti útočné vozbě.

Překážky ze zatlučených pilot, kolů, kolejnic, železných nosníků a betonových sloupků jsou první účinnou překážkou, které se dá užít v tankových prostorech. Jejich nevýhodou je velká potřeba materiálu i času, takže není ani pomyšlení na to, aby byly budovány v situacích, kdy je nutno zaujmout obranu během několika hodin nebo jednoho až dvou dní. Další nevýhodou této překážky je její viditelnost, takže nepřítel připravující útok může vystřelit svým dělostřelectvem dostatečné množství průchodů pro tanky přímo před započatím útoku. Dodatečné přemístění obráncových protitankových zbraní podle těchto průchodů bude už časově nemožné.

Terénní stupně, zářezy a široké zákopy jsou dobrou překážkou, která kromě nářadí s dlouhou násadou nepotřebuje žádného zvláštního materiálu. Nevýhodou je, že tato překážka spotřebuje mnoho pracovníků a času a nepřítel ji také může pozorovat.

Tankové pasti jsou překážkou velmi vhodnou v každém terénu. Spotřebují sice ještě více pracovníků a času než terénní stupně a široké zákopy, protože je třeba ještě odstranit vykopanou zeminu a dobře zastrít pasti, ale zato přinášejí nový prvek obrany: překvapení. Útočící tanky se dozvědí o této překážce, až když už je pozdě. Tankové pasti se osvědčily, pokud možno konstatovat z neúplných zpráv, ve válce italsko-habešské. Účinnost této překážky je oslabována skutečností, že jsme-li v dotyku s nepřítelem, můžeme je jen obtížně rozmnožovat, není-li to podle situace vůbec nemožné.

Minová pole jsou nejdokonalejší překážkou proti tankům. Plk. Perré a kpt. Le Gouest v článku „Tanky a statistika“ dokazují, že se ke konci světové války projevila mina jako výtečný prostředek obrany proti tankům a že ztráty útočných vozidel, způsobené minami, neustále stoupaly. Ve světové válce bylo největším nepřítelem tanku dělo; je možné, dodávají dále, že v budoucí válce to bude mina.

Výhody minových polí jsou patrné i laiku na první pohled. Miny jsou lehké, nezatěžují nijak zvlášť pěchotu a dají se velice rychle v terénu umístit. Příprava jedné miny trvá 5–10 minut. Popis krabicové miny proti tankům (ruský typ) uvádí podrobně pplk. ing. dr. Hájek, VR. čís. 11/1934. Nesmírnou předností protitankových min je, že je v terénu není

vidět, a proto nepřítel nikdy neví, kde na něho číhají. Morálka nepřítele klesá už jen vědomím, že obránce používá protitankových min.

Minová pole proti tankům se dají upravit tak, že jsou pro pěchotu (pro vlastní hlídky) bezpečná. Nepřátelská dělová palba nemůže prakticky vyřadit minová pole z činnosti, poněvadž nepřítel neví, kde tato pole jsou, a svou palbou nemůže pokrýt takové plochy, aby vyřadil všechna minová protitanková pole. Další výhodou je, že můžeme klást miny i v době, kdy už jsme v dotyku s nepřítelem, takže se s trváním obrany zdokonaluje i protitanková obrana, což se u ostatních překážek nedalo s plnou jistotou říci.

III. Úprava stanovišť zbraní.

Zbývá ještě promluvit o otázce úpravy bojových stanovišť. Zdá se, že asi nevystačíme se způsobem platným za války a tradovaným dosud. Proti dnešnímu systému se vyskytují již dlouho vážné hlasy (u nás na příklad mjr. Tureček — VR. čís. 12/1935) a znamenitě to bylo vidět na filmu o posledních ruských manévrech.

Zákopy a bojová stanoviště zbraní, upravená s hlediska obrany proti tankům, poskytují ještě množství nových výhod, takže tím zabíjíme ne dvě, ale hned několik much jednou ranou.

Zákopy musí být úzké, se svislými nebo skoro svislými stěnami a poměrně hluboké. To znamená, že bude nutno zákopy vypažit dřevem, rozepřít stěny zákopů proti sobě, aby se nezřítily.³⁾

Zemina vykopaná ze zákopů musí zmizet v terénu. Zákopy se přikryjí buď deskami na povrchu vhodně upravenými nebo při nejmenším aspoň protutím, sítěmi a p.

Takto upravené zákopy nemůže odkrýt nepřátelský letec, nepřátelský dělostřelec nebude mít nikdy dost pozorovacích prostředků, aby mohl proti nim účinně zasáhnout, i nepřátelská pěchota bude někdy překvapena, objeví-li se nenadále odpory, které ani netušila, a nepřátelské tanky (které — jako tanky vůbec — nevynikají bystrozrakostí) budou tápat bezradně po terénu a obranné postavení z valné části ani nespatri. Protitankové zbraně se objeví jen na několik okamžiků, aby vypálily pár ran, a zase se nad nimi zavře země.

Bylo by nyní věcí zkoušek, zjistit, zda a do jaké míry je možné s takovýmto způsobem opevňování počítat. Ruské manévry by po této stránce neměly zůstat nevyužity. Osvědčil-li by se tento způsob, byl by tím snad i podepřen výše vyslovený názor o volbě obranného postavení. Obranné postavení v nepřehledném, rozrytém terénu a opevněné podle tohoto způsobu by jistě poskytovalo nepříteli množství překvapení.

³⁾ Úzké a hluboké střelecké zákopy s kolmými vypaženými stěnami, jak navrhuje mjr. Tureček, by byly výhodné i s hlediska snadnosti zastření. Protože však vykopanou zeminu (vykopáním se nakypří i více než o polovinu rostlého obsahu) bude možno jen v řídkých případech odvézt a ukrýt, nebude lze ani tyto zákopy zastřít. Mimoto nepřátelské tanky by tyto úzké zákopy hladce přejely a pronikly by hluboko do našeho postavení. Bude tedy jich použití jen výjimečné, a to tam, kde zpredu budou chráněny pastmi tankovými. Pozn. red.